

neiging tot 'afscherming' voortspoot uit de behoefte van de landsheren de rechtspraak in eigen hand te houden, en van de steden om de eigen gemeenschap te protegeren. Van een wezenlijk vijandige houding tegenover de vrijgerechten was geen sprake (125-129). De gang daarheen was voor een klager van buitenaf de zekerste, zo niet de enige, manier om onrecht, dat hij meende geleden te hebben, te doen herstellen. De autonome stedelijke rechtspraak wilde de belangen van de eigen inwoners immers wel eens zwaarder doen wegen dan die van klagers-outsiders. Juist voor dit soort gevallen van rechtsweigering of rechtsvertraging waren de koning en zijn supra-territoriale gerechten, het hofgerecht, later het koninklijk kamergerecht, doch ook de vrijgerechten, het aangewezen laatste toevluchtsoord (137). De Vrijgraven kweten zich met prudentie van hun 'ombuds'functie, ook na 1442. Ze bruskeerden de steden niet — edelen en ministerialen adieerden de vrijstoelen nogal zelden (54) — en trachtten de stadsbesturen over te halen, zelf aan de klagers recht te verschaffen.

In hoofdstuk V, de 'Slotbeschouwing' behandelt mevrouw Kossmann het plotselinge *déclin* van de vrijrechtspraak aan het eind van de vijftiende eeuw (131-138) en het negatief oordeel dat Nederlandse geschiedschrijvers uit de eerste eeuwen daarna over de Westfaalse gerechten uitspraken (138-142). De auteur ziet in de vanaf het begin van de veertiende eeuw (33) niet meer aan hun territoriale Vrijgraafschaps grenzen gebonden rechtsmacht van de vrijgerechten de oorzaak van hun ondergang. Door de oprichting van het Rijkskamergerecht (1495) krijgen de vorsten hun zin: een nieuw supra-territoriaal gerecht, dat moeilijker voor de onderdanen toegankelijk is, doet zijn intrede².

Een 'Beknopt' zakenregister, een plaatsnamenregister en een lijst van 'Aangehaalde werken' — waarin tot mijn verwondering het hoogst nuttige *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*³ ontbreekt — besluiten dit goed leesbare en informatieve boek.

P. L. Nève

i Ligt Maastricht (behandeld op 98-100) dan werkelijk in de 'noordelijke Nederlanden'?

2 Vergelijk over RKG-processen tegen het dagvaarden voor vrijstoelen: F. Ranieri, *Recht und Gesellschaft im Zeitalter der Rezeption*, I (Keulen-Wenen, 1985) 246 noot 92.

3 Met onder andere de lemmata 'Femgerichte', 'Freigericht' en 'Freigrafenschaft'.

M. A. van der Eerden-Vonk, e. a., *De raadsverdragen van Maastricht 1367-1428* (Rijks geschiedkundige publicatiën, grote serie 218; 's-Gravenhage: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 1992, xxxv + 530 blz., f80,-, ISBN 90 5216 032 5).

In het archief van het stadsbestuur van Maastricht bevindt zich een nagenoeg ononderbroken serie raadsverdragen of besluiten van de raad. Een dergelijke serie is voor de Nederlanden uniek. Voor de reden om deze in feite lokale geschiedbron uit te geven in de serie Rijks Geschiedkundige Publicatiën zij verwezen naar de bijdragen in *Publications de la Société historique et archéologique dans le Limbourg*, CXXVIII (1992) 197-245.

De periode, die door dit eerste deel bestreken wordt, is bijzonder interessant omdat daarin zich de overgang van landsheerlijk naar stadsbestuur heeft voltrokken, gepaard gaande met de scheiding tussen bestuur en rechtspraak. Dit proces vindt een eerste consolidatie in het statuut van 1380. De bewerking van de weerbarstige en omvangrijke materie leverde zoveel problemen op, dat de in 1969 gegeven opdracht pas in 1992 gereed kwam. Het resultaat was dat de bewerkster mevrouw Van der Eerden-Vonk als eerste de ingewikkelde verwevenheid van de Maastrichtse openbare functies in kaart kon brengen. In een inleiding van 28 bladzijden krijgt de lezer dan ook een van heldere schema's voorzien overzicht. Daarna volgen ca. 450 bladzijden

tekst als resultaat van de bewerking van de oudste twee registers van raadsverdragen, aangevuld met besluiten die elders werden aangetroffen. De inhoud is zo kleurrijk als de middeleeuwse samenleving. Het allereerste besluit betreft — hoe kan het — de kwaliteit van wijnen, hetgeen evenals de kwaliteit van bier, vlees, vis en andere voedingswaren een onderwerp van voortdurende zorg voor het stadsbestuur blijkt te zijn. Voor de mentaliteitshistoricus kan de regeling van doopfeesten, de beschrijving van een obscene tekening of het feit dat het noemen van lichaamsdelen 'van den navel nederwart' van God of Onze Lieve Vrouw als vloek of 'quode eyde' bestraft werd, van belang zijn. Ten behoeve van de handel worden regelmatig de onderlinge waardeverhoudingen van de in omloop zijnde munten bepaald of munten als betaalmiddel verboden. Ook de Maastrichtse lakenhandel en de jaarlijkse deelname aan de Frankfurter Messe hebben de voortdurende aandacht. Regelingen omtrent de status van het 'koupwijn' geven inzicht in de positie van de vrouw. Uiteraard wordt naast dit soort besluiten de meeste aandacht gegeven aan het bestuur in de vorm van benoemingen van allerlei functionarissen en het afkondigen van bestuurlijke maatregelen. Het doornemen van de besluiten roept ook vragen op. Zo wordt op 17 mei 1380 het vleeshouwersambacht opgeheven en ontbonden. Een reden voor deze draconische maatregel wordt niet gegeven maar het betreft wel het jaar waarin het statuut tot stand kwam. In 1384 blijkt het vleeshouwersambacht weer als vanouds te fungeren. Wat zit hier achter?

De teksten zijn over het algemeen zowel tekstkritisch als historisch ruim en deskundig geannoteerd voorzover de beschikbare literatuur dit toeliet. Per archiefbestanddeel zijn een namen- en een zakenindex vervaardigd, maar een cumulatieve index ontbreekt. In het tijdperk van de tekstverwerker beschouw ik dit als een betreuenswaardige omissie, die wellicht bij een eventueel vervolg van de uitgave nog goedge maakt kan worden. Ten aanzien van de namenindex moet ik constateren dat het beginsel om personen met een voornaam en patroniem of bijnaam alleen op de voornaam op te nemen, niet consequent doorgevoerd is. Zo wordt bijvoorbeeld Floirmans of Flormans als achternaam opgevoerd terwijl dit mijns inziens een patroniem is. En met name onderde Waalse achternamen zijn nog wel meer twijfelgevallen aan te geven. Dit neemt echter niet weg dat beide indices een uitstekende toegang op de teksten vormen. Het glossarium kan een interessante aanzet vormen voor een afzonderlijk taalkundig onderzoek maar lijkt mij nu meer het resultaat van min of meer toevallig voorhanden zijnde kennis. De literatuurlijst maakt nog eens duidelijk hoe lacuneus de bestudering van dit tijdperk nog is. De vier thematische stadsplattegronden vormen een belangrijk hulpmiddel om wijs te worden uit de ingewikkelde situatie van de tweeherigheid met zijn twee nativiteiten, Luiks en Brabants territorium, ongedeeld gebied en het graafschap Vroenhof binnen het stadsgebied.

De voorliggende uitgave moet zeker beschouwd worden als een fundamentele bijdrage aan de bestudering van de middeleeuwse stad en zijn inwoners, niet alleen voor wat betreft Maastricht maar zeker ook voor andere steden in de Zuidelijke Nederlanden en het Rijnland. Een voortzetting van dit initiatief ware dan ook zeer gewenst.

P. A. W. Dingemans

J. E. A. Boomgaard, *Misdaad en straf in Amsterdam. Een onderzoek naar de strafrechtspleging vande Amsterdamse schepenbank 1490-1'552* (Dissertatie Amsterdam 1992, Publikaties van het Gemeentearchief Amsterdam uitgegeven door de stichting H. J. Duyvisfonds XXI (Zwolle: Waanders, Amsterdam: Gemeentearchief, 1992, 320 blz., f59,90, ISBN 90 6630 361 1).

In 1472 kreeg Amsterdam, sinds 1409 in het bezit van de hoge jurisdictie binnen zijn vrijheid,